

Het is klaar, de laatste streep is gezet, het laatste plaatje ingekleurd en de laatste tekstregel ingepast. Meer dan anderhalf jaar nadat ik met het verhaal aan de slag ging, ligt het nu voor me, voltooid als boek. Toen ik begon te tekenen, staarde ik naar 176 lege witte vellen, nu zijn ze allemaal vol. Wat ging er eigenlijk aan vooraf?

Mijn uitgever Peter Graf vroeg me in 2013 of ik zin zou hebben een graphic novel te maken over *De drinker* van Hans Fallada. Hij liep al lang rond met het idee om een roman van Fallada in beeld te laten omzetten en was nu op zoek naar een geschikte tekenaar voor het project.

Ik vond het een spannend voorstel en begon meteen te lezen. Maar al na een paar bladzijden stelde ik vast dat ik op de een of andere manier moeite had met de roman. Vooral de hoofdpersoon, Erwin Sommer, was me te flets en zijn hang naar alcohol, die hem binnen de kortste keren tot zuiplap maakt, overtuigde me niet. Maar tussendoor stuitte ik ook op heel authentiek lijkende passages waar ik erg enthousiast over was.

Ik legde het boek even opzij en richtte me eerst op het leven van de auteur. Ik las een van de biografieën die er over hem zijn geschreven en een brievenbundel die zijn zoon heeft uitgebracht en ging ook persoonlijk op onderzoek uit. In maart 2014 bezocht ik het huis van Fallada in Carwitz, de plaats waar hij de gelukkigste periode van zijn leven heeft doorgebracht, maar ook het diepst is gevallen. Het huis staat aan de rand van het dorpje, aan het eind van een straat. Het ligt direct aan het prachtige meer van Carwitz en midden in een grote tuin vol fruitbomen, met daarin nog steeds het bijenhuisje met de gekleurde bijenkasten dat Fallada in de jaren dertig liet bouwen. Als je je een idyllische wijkplaats voorstelt om aan de drukte en de roes van Berlijn te ontsnappen, komt Carwitz heel dicht in de buurt van dit ideaal.

Maar Carwitz was voor Fallada ook een oord van de *innere Emigration*, ver genoeg van Berlijn om in elk geval naar zijn indruk uit de kijker van de nazi's te kunnen blijven. Nog geen veertig kilometer van Carwitz ligt Neustrelitz, een kleine strenge Pruisische residentiestad, waar Fallada in de gevangenis heeft gezeten. Zo betoverend als het wonderschone Carwitz in het hart van het merengebied rond het stadje Feldberg ligt, zo spookachtig vond ik de stadsgevangenis van Neustrelitz, die er vandaag de dag nog staat. Het massieve grijze gebouw, bijna het hoogste in de naaste omgeving, biedt een naargeestige aanblik. Hier schreef Fallada in de herfst

van 1944 de roman *De drinker*. Manisch, bij wijze van therapie, ter afleiding van zijn afkickverschijnselen of ter rechtvaardiging?

Plotseling beseft ik hoe diep Fallada door eigen toedoen was gezonken en wat hij op de koop toe had genomen. Tegelijk begreep ik dat mijn graphic novel niet alleen over de tragische held Erwin Sommer moest gaan, maar ook over de schrijver Hans Fallada en zijn leven. Alles wat er voor mij in het personage Erwin Sommer aan authenticiteit en menselijkheid ontbrak, vond ik bij Fallada zelf: geen fictie, geen protagonist die ter wille van het verhaal met bepaalde eigenschappen is toegerust, geen literatuur, maar een gevoelige man die steeds minder grip op zijn leven leek te hebben.

De biografie *Hans Fallada, sein großes kleines Leben* van Werner Liersch beschrijft Fallada's leven met grote empathie en toont hem als een sterk en creatief man, maar ook als iemand die zichzelf in een roes verwoest, als iemand die zoekt, veel wil, sommige dingen vindt en tot andere totaal niet in staat lijkt. Liersch beschrijft onder andere de geplande dubbele zelfmoord uit Fallada's jeugd, die ik in mijn boek ook in beelden heb vertaald.

Uit Fallada's briefwisseling met zijn zoon en zijn familie blijkt dat hij een liefdevolle, fantasierijke vader was, een dromerige, romantische echtgenoot, een zoon die zijn moeder uitlegt hoe hij in elkaar steekt. Zijn brieven schreef Fallada niet voor een lezerspubliek; hij is daarin persoonlijk, gevoelig en eerlijk. De gedachten uit de slotscène van mijn boek stammen bijvoorbeeld uit een brief aan zijn moeder die hij kort voor zijn dood heeft geschreven.

Ik was ook onder de indruk van *Sachlicher Bericht über das Glück ein Morphinist zu sein* ('Feitenrelaas over het geluk morfinist te zijn'), een verhaal waarin Fallada vertelt over zijn belevenissen als verslaafde in het Berlijn van de jaren twintig. Het relaas beschrijft het dagelijks leven van een Berlijnse junkie dat ik tegenwoordig nog voor ogen heb als ik in mijn woonplaats langs de Kottbusser Tor kom of op de Rosenthaler Platz uit metro U8 stap, op weg naar mijn atelier.

Vanaf eind augustus 1944 tot half december dat jaar schreef Fallada niet alleen *De drinker*, maar ook een afrekening met het nazitijdperk in de vorm van een geheim dagboek [later gepubliceerd als *In mijn vreemde land* – red.] en ettelijke brieven en korte verhalen. Bovendien ontsproot aan zijn pen het kinderboek *Fridolin, de das*, dat als kerstcadeau was bedoeld voor zijn geliefde dochter Lore, met het koosnaampje Mücke. In die luttele maanden hechtenis heeft hij in totaal meer dan duizend gedrukte pagina's geproduceerd. Een man die werkte als een bezetene, een bijna manische schrijver die zich in zijn werkroes van de wereld isoleerde – dat is in elk geval het beeld dat ik van hem heb gekregen.

Wat voor boek is dit nu geworden? Een biografie? Literatuur bewerkt tot een graphic novel? Geen van beide en allebei een beetje. Ik wilde iets nieuws maken, op basis van oud materiaal een nieuw verhaal vertellen. Een strip die vandaag de dag aanspreekt, een flitsende collage in felle kleuren als een roes, een beetje pulp, een beetje fictie en veel Fallada.

Terwijl ik eraan bezig was, vroeg ik me telkens opnieuw af of het werkt: de combinatie van Fallada's gedachtewereld, zijn aanspraak op zakelijkheid en mijn eigen beeldenwereld die eerder expressionistisch is dan zakelijk, eerder surrealistisch dan een getrouwe weergave van de werkelijkheid. Het was me er niet om begonnen hem zeventig jaar na zijn dood in zijn historische context te laten zien – als held in een kostuumfilm op de originele plaatsen van handeling. Ik wilde Hans Fallada, zijn conflicten en drijfveren juist enigszins losweken van zijn tijd om hem relevant te maken voor de lezer van nu en een nieuwe toegang tot Fallada te verschaffen.

Beelden werken heel anders dan taal en de combinatie van beide elementen geeft de graphic novel zijn charme. Tekst komt nuchter ter zake, terwijl beeld zeer sterk een bepaalde sfeer kan oproepen, waar het op andere plaatsen vooral terughoudend is om voorrang te geven aan de tekst.

In de tekst heb ik zoveel mogelijk geprobeerd de taal van Fallada trouw te blijven; alleen in de balloons zijn citaten deels aangepast om grammaticale of narratieve onjuistheden te vermijden.

Berlijn, zomer 2015

J.H.

Hans Fallada werd in 1893 in de Noord-Duitse kustplaats Greifswald geboren als Rudolf Ditzen. Vanaf begin jaren dertig was hij een succesvol schrijver. Vooral zijn roman *Kleiner Mann – was nun?* ('Wat nu, kleine man?') werd binnen korte tijd een bestseller en bezorgde hem grote internationale faam. Nadat Fallada in 1933 door zijn huisbaas aan de nazi's werd verklikt vanwege kritische politieke grappen, verhuisde hij naar het dorpje Carwitz in Mecklenburg. Fallada stierf in 1947, verslaafd aan alcohol en morfine, ten gevolge van hartfalen. De heruitgave van zijn roman *Jeder stirbt für sich allein* ('Alleen in Berlijn'), die Fallada in recordtempo kort voor zijn dood schreef, werd postuum wereldwijd een bestseller.

Jakob Hinrichs (1977) studeerde illustratie aan de Universität der Künste in Berlijn en aan de Universidad del País Vasco in het Spaanse Bilbao. Hij werkt als zelfstandig graficus en striptekenaar in Berlijn. Tot zijn opdrachtgevers behoren *The New York Times*, *The Boston Globe*, *The Guardian* en vele andere bladen en kranten. Zijn eerste graphic novel uit 2012, een bewerking van Arthur Schnitzlers *Traumnovelle* ('Droomnovelle'), is in meerdere talen verschenen. In 2014 illustreerde hij *Der fliegende Proletarier* ('De vliegende proletariër'), een lang gedicht in boekvorm van Vladimir Majakovski - www.jakobhinrichs.com